

НАПРЯМ 2. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ

Дешко Петро Петрович,

*магістр зі спеціальності «Історія та правознавство»,
практичний психолог в КЗ «Мукачівський професійно-аграрний ліцей
імені Михайла Данканича» Закарпатської обласної ради, м. Мукачево*

КВАТЕРНАРНА ІСТОРІЯ ЯК СИНТЕЗ СОЦІАЛЬНОГО, ПОЛІТИЧНОГО, ЕТНІЧНОГО ТА РЕЛІГІЙНОГО ВИМІРІВ ІСТОРИЧНОГО ПРОЦЕСУ

Сучасна історіографія характеризується розмаїттям шкіл і підходів, які намагаються пояснити розвиток суспільств через певні домінантні чинники. Серед них соціальна та політична історія відіграють ключову роль, пропонуючи аналіз суспільних і державних процесів відповідно. Водночас у науковому дискурсі спостерігається необхідність розширення історичних парадигм для комплексного розгляду ключових чинників, що формують цивілізаційний розвиток. У цій статті пропонується ввести в науковий обіг концепцію «кватернарної історії» як напрям, що інтегрує чотири основні складові: мову, етнос, державу та релігію.

Різні історичні школи формувалися під впливом філософських, політичних і соціокультурних умов свого часу.

Французька історична школа: «Аннали» і соціальна історія

Французька історична школа, відома завдяки журналу «Annales d'histoire économique et sociale», заснованому Марком Блоком і Люсьєном Февром у 1929 році, дала потужний імпульс розвитку соціальної історії. Вона відходила від традиційної політичної історії, акцентуючи увагу на тривалих структурах (*longue durée*), повсякденному житті, ментальностях та економічних процесах. Представники цієї школи, такі як Фернан Бродель, пропонували аналіз історичних явищ через багаторівневий підхід, враховуючи довготривалі соціальні й економічні тенденції.

Основними рисами французької соціальної історії є:

- орієнтація на широкі процеси, що охоплюють не лише події, а й соціальні структури;
- використання міждисциплінарного підходу (економіка, соціологія, антропологія);

- дослідження повсякденного життя як важливого історичного джерела.

Німецька історична школа: політична історія та історія держави

Німецька історіографія, особливо у XIX – початку XX століття, орієнтувалася на вивчення державних інституцій, політичної влади та національного розвитку. Одним із ключових представників цього напрямку був Леопольд фон Ранке, який прагнув відтворювати історію «такою, якою вона була насправді» (*wie es eigentlich gewesen*). У центрі уваги німецької історіографії перебували дипломатія, військова історія та розвиток державних структур.

Основні риси німецької політичної історії:

- зосередженість на аналізі державних інституцій та їхнього розвитку;
- використання архівних джерел для реконструкції політичних подій;
- детальний розгляд дипломатичних відносин і військових кампаній.

Необхідність введення нового напрямку: кватернарна історія

Історіографічні традиції Франції та Німеччини сформували два основні підходи до аналізу минулого – соціологічний та політичний. Однак ці підходи часто залишають поза увагою фундаментальні елементи формування цивілізацій, а саме взаємодію мови, етносу, держави та релігії.

Термін «Кватернарна історія» (від лат. *quaternarius* – «чотиричленний», «той, що складається з чотирьох частин») пропонується для позначення історичного напрямку, що інтегрує чотири фундаментальні складові – мову, етнос, державу та релігію – як взаємопов'язані чинники історичного розвитку.

Основні принципи кватернарної історії:

1. Мова – як носій культури, засіб соціалізації та ідентифікації спільноти.
2. Етнос – як основа соціальної організації та механізм формування групової свідомості.
3. Держава – як інструмент управління та регуляції суспільних відносин.
4. Релігія – як чинник формування ціннісних орієнтирів та впливу на суспільні процеси.

Запропонований підхід дозволяє поєднати традиційні напрями історіографії (соціальну, політичну історію) з ширшою перспективою, яка включає культурні та духовні аспекти розвитку суспільств.

Переваги кватернарної історії перед традиційними підходами:

1. Дає змогу комплексно аналізувати суспільства, поєднуючи соціальні, політичні, етнічні та релігійні аспекти.
2. Враховує взаємозв'язок між мовою, етносом, державою та релігією як рушійними силами історичного процесу.
3. Дозволяє будувати міждисциплінарні дослідження, що поєднують історію, філологію, соціологію, етнологію та релігієзнавство.

Введення поняття «кватернарної історії» дає змогу розширити історіографічні горизонти та запропонувати комплексний підхід до вивчення історичних процесів. На відміну від традиційних шкіл, які акцентують увагу або на соціальних аспектах, або на політичних структурах, кватернарна історія враховує мову, етнічну приналежність, державні інститути та релігійні системи як взаємопов'язані фактори. Такий підхід дозволяє глибше зрозуміти механізми історичного розвитку та створює нові можливості для міждисциплінарних досліджень.

Омельчак Тетяна Анатоліївна,

аспірантка кафедри всесвітньої історії Волинського національного університету імені Лесі Українки, вчителька історії Обласного наукового ліцею в м. Рівне Рівненської обласної ради

ПОЛЬСЬКА ГРОМАДА М. РІВНЕ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД (1921-1939 РР.)

У міжвоєнний період ХХ ст. Волинь, зокрема й Рівне, перебували в складі Польської держави, етнодемографічні процеси якої впливали на соціальне та економічне становище населення. У Рівному, крім українців, проживали євреї, поляки, росіяни та представники інших національностей. Динаміку чисельності населення у міжвоєнний період найкраще ілюструють результати перепису 1921 і 1931 рр. На жаль перепис, який мав відбутися в 1941 р. так і не відбувся через початок Другої світової війни, що значною